

RENATA MAKAREWICZ

MARIAN GIETKO (1898-1949)
– NAUCZYCIEL, WYCHOWAWCA, SPOŁECZNIK
ZARYS PROBLEMATYKI

Odzyskanie niepodległości przez Polskę w 1918 r. przyniosło nie tylko upragnioną wolność. Był to bowiem czas, kiedy trzeba było podjąć walkę o ostateczny kształt terytorialny Polski, na nowo zbudować zręby państwowości, od początku stworzyć struktury administracyjne, a także zadbać o wychowanie i wykształcenie młodego pokolenia polskich obywateli.

Ogromną rolę w przygotowaniu najmłodszej części polskiego społeczeństwa do życia w wolnym kraju i służby na jego rzecz odegrali nauczyciele, którzy z całą świadomością podjęli się tego trudnego, a zarazem istotnego dla przyszłości narodu, zadania. Wśród nich znajdował się Marian Gietko – człowiek, który poważnie traktując swoje nauczycielskie powołanie, całe swoje dorosłe życie poświęcił pracy dydaktycznej i wychowawczej w polskich szkołach powszechnych.

Marian Gietko urodził się w 1898 roku w Rudniku nad Sanem. Pochodził z niezamożnej, wielodzietnej rodziny. Miał siedmioro rodzeństwa¹.

Swoje życie zawodowe Gietko związał z pracą oświatową i wychowawczą. Dlatego też podjął naukę w Państwowym Seminarium Nauczycielskim w Rudniku, które ukończył z wyróżnieniem. Nie zakończył jednak na tym swojego

---

Mgr RENATA MAKAREWICZ - doktorantka, Katedra Opieki Społecznej i Wychowania, Instytut Pedagogiki Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II; adres do korespondencji: ul. Droga Męczenników Majdanka 70, 20-325 Lublin; e-mail: renata651@interia.pl

¹ M. G i e t k o, I. L e n a r t o w s k a, *Wspomnienie o ś. p. Marianie Gietko w 50. rocznicę śmierci*, „Głos Garbowa” 1999, nr 5, s. 9; S. J e d n a c z, *Gietko Marian*, w: *Biografie nauczycieli zasłużonych dla oświaty i środowiska regionu puławskiego*, t. II, red. S. Jednacza, D. Kaliszczuk, Puławy: Towarzystwo Przyjaciół Muzeum Oświatowego 2004, s. 62-69; *Zasłużeni dla oświaty i środowiska*, „Głos Garbowa” 2005, nr 6, s. 4-7.

kształcenia. Wiedziony poczuciem odpowiedzialności za poziom edukacji dzieci i młodzieży oraz jakością kształcenia dorosłych, postanowił podnieść swoje kwalifikacje. W związku z tym ukończył najpierw Wyższy Kurs Nauczycielski w Lublinie, wybierając kierunek humanistyczny. W kolejnym etapie natomiast postanowił zdobyć wyższe wykształcenie pedagogiczne na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim. Absolutorium otrzymał w roku 1939. Niestety, wybuch wojny uniemożliwił mu obronę pracy magisterskiej².

1. DZIAŁALNOŚĆ W OKRESIE DWUDZIESTOLECIA MIĘDZYWOJENNEGO

Pracę nauczycielską Marian Gietko rozpoczął w roku 1918 w szkole powszechnej w Suchowoli w powiecie zamojskim. Później zatrudniony został w szkole powszechnej w Szczepleszynie, znajdującej się również na terenie Zamojszczyzny. Przełom w życiu zawodowym nastąpił w roku 1926, kiedy to decyzją Kuratorium Okręgu Szkolnego Lubelskiego objął posadę kierownika Publicznej Szkoły Powszechnej w Przybysławicach w gminie Garbów w powiecie puławskim. Młody nauczyciel przybył do tej miejscowości wraz z małżonką – Stanisławą z Janotów, i mieszkał tu już do końca swego życia³.

Praca na stanowisku kierownika przybysławickiej siedmioklasowej szkoły powszechnej ujawniła wielki potencjał tkwiący w tym utalentowanym i operatywnym człowieku⁴. Przykładał on ogromną wagę do przestrzegania ówczesnych przepisów oświatowych, które zobowiązywały kierowników szkół powszechnych nie tylko do wypełniania szeregu obowiązków administracyjnych, organizacyjnych oraz dydaktyczno-wychowawczych, ale przede wszystkim do dbałości o realizację obowiązku szkolnego przez wszystkie dzieci zamieszkałe na terenie danego obwodu szkolnego⁵. W tej ostatniej kwestii M. Gietko spotykał się z oporem ze strony rodziców. Panowało bowiem powszechne

---

² Tamże.

³ J e d n a c z, *Gietko Marian*, s. 62-69; *Zasłużeni dla oświaty*, s. 4-7.

⁴ Archiwum Zespołu Szkół w Przybysławicach, *Kronika Szkolna Publicznej Szkoły Powszechnej w Przybysławicach*; J e d n a c z, *Gietko Marian*, s. 62-69; *Zasłużeni dla oświaty*, s. 4-7.

⁵ S. K l e b a n o w s k i, *Co ma dać dzieciom szkoła powszechna?*, Warszawa: Instytut Wydawniczy „Biblioteka Polska” 1934, s. 16-18, 53-54, 57-65; *Statut Publicznych Szkół Powszechnych Siedmioletnich. Załącznik do Rozporządzenia Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z dnia 21 listopada 1933 roku*, s. 7-8, 12-21.

przekonanie, zwłaszcza wśród ludności chłopskiej, że nauka jest rzeczą niepo-
trzebną⁶. Wiele trudu kosztowało go zatem przekonywanie każdego rodzica
z osobna do posyłania swojej pociechy do szkoły⁷.

Oczywiście, nie był to problem jedyny. Wielu rodzin nie stać było bowiem
na zakup podręczników i przyborów szkolnych dla swoich dzieci. Bywało też
tak, że w domu było tylko jedno ciepłe palto i jedna para butów odpowied-
nich na porę wiosenno-jesienną i zimową, w związku z tym dzieci chodziły
w nich na zmianę. Trudno było zatem wyobrazić sobie ich jednoczesne
uczestnictwo w zajęciach szkolnych. W takich sytuacjach M. Gietko niejedno-
krotnie wspierał te rodziny, zaopatrując uczniów w niezbędne rzeczy lub
ofiarując pieniądze na ich zakup⁸.

Podobnie jak w wielu polskich szkołach powszechnych, w ławkach szkoły
w Przybysławicach zasiadali uczniowie pochodzący z różnych środowisk⁹.
Wszyscy byli traktowani przez Gietkę jednakowo. Żadnego z nich nie fawo-
ryzował. Żadnego nie dyskryminował¹⁰. Ponadto interesował się warunkami
bytowymi uczniów, które niejednokrotnie miały bezpośrednie przełożenie na
ich osiągnięcia szkolne¹¹.

Gietko był wspaniałym nauczycielem. Już w pierwszych miesiącach wyko-
nywania swoich obowiązków dał się poznać jako człowiek wymagający prze-
de wszystkim od siebie, a nie tylko od innych¹². Całość jego pracy nauczy-
cielskiej i wychowawczej ukierunkowana była przede wszystkim na wzbudze-
nie u uczniów woli samowychowania i samokształcenia oraz chęci do podej-
mowania wszechstronnej pracy nad sobą samym¹³.

---

⁶ Archiwum Zespołu Szkół w Przybysławicach, *Kronika Szkolna Publicznej Szkoły Po-
wszechnej*; J e d n a c z, *Gietko Marian*, s. 62-69; *Zasłużeni dla oświaty*, s. 4-7.

⁷ W. K u l a, *Wspomnienia o ś. p. Marianie Gietko w 50. rocznicę śmierci, przypomnie-
nie przez Aleksandra i Stanisławę Fijałkowskich z Przybysławic*, „Głos Garbowa” 1999, nr 6,
s. 9-10; t e n ż e, *Wspomnienia o Marianie Gietce w 55. rocznicę śmierci, cz. I*, „Głos Garbo-
wa” 2004, nr 6, s. 11; t e n ż e, *Wspomnienie o Marianie Gietko*, „Głos Garbowa” 2009, nr 6,
s. 6-7.

⁸ Archiwum Zespołu Szkół w Przybysławicach, *Kronika Szkolna Publicznej Szkoły Po-
wszechnej*; K u l a, *Wspomnienie o Marianie Gietko*, s. 6-7; *Zasłużeni dla oświaty*, s. 4-7.

⁹ Archiwum Zespołu Szkół w Przybysławicach, *Kronika Szkolna Publicznej Szkoły Po-
wszechnej*; J e d n a c z, *Gietko Marian*, s. 62-69; K u l a, *Wspomnienie o Marianie Gietko*,
s. 6-7; *Zasłużeni dla oświaty*, s. 4-7.

¹⁰ K u l a, *Wspomnienie o Marianie Gietko*, s. 6-7.

¹¹ Archiwum Zespołu Szkół w Przybysławicach, *Kronika Szkolna Publicznej Szkoły Po-
wszechnej*.

¹² J e d n a c z, *Gietko Marian*, s. 62-69; *Zasłużeni dla oświaty*, s. 4-7.

¹³ J e d n a c z, *Gietko Marian*, s. 62-69; *Zasłużeni dla oświaty*, s. 4-7.

W celu zapewnienia uczniom jak najlepszych warunków do nauki, przyjmował na posady nauczycielskie ludzi nie tylko wykształconych¹⁴, ale też mających odpowiednie kwalifikacje do wykonywania tej funkcji¹⁵. Poczył również starania o wyposażenie placówki w sprzęt szkolny i pomoce naukowe¹⁶. Używane podręczniki ofiarowywane przez uczniów z zamożniejszych rodzin natomiast starannie przechowywał i przekazywał uboższym dzieciom¹⁷.

Jako kierownik szkoły dążył do pełnej realizacji programu nauczania i wychowania obowiązujących w szkołach powszechnych. Był to program wychowania obywatelsko-państwowego, który na kilka lat przed wybuchem drugiej wojny światowej zastąpiony został programem wychowania obywatelsko-narodowego¹⁸.

Marian Gietko potrafił nie tylko w interesujący sposób przekazywać wiedzę, ale też zachęcić uczniów do jej poszukiwania i dalszego zgłębiania.

Z całą pewnością trafną decyzją z jego strony było powołanie kół samokształceniowych. Utworzone w 1926 r., miały na celu nadrobienie dwumiesięcznych zaległości w nauce, będących skutkiem późniejszego rozpoczęcia roku szkolnego. Nie zrezygnowano jednak z ich funkcjonowania również w kolejnych latach, gdyż stały się one doskonałą formą nie tylko uzupełniania, ale przede wszystkim pogłębiania wiedzy uczniów z zakresu języka polskiego, historii i geografii. Służyły rozwijaniu humanistycznych zainteresowań dzieci i młodzieży oraz doskonaleniu ich umiejętności w zakresie opracowywania informacji pochodzących z kilku pozycji książkowych i czasopism, dzięki czemu uczniowie stawali się osobami odczytanymi i utwierdzali swoją wiarę we własne możliwości intelektualne¹⁹. Sprzyjały także wyrabianiu u uczniów woli, samodzielności, zmysłu społecznego²⁰.

¹⁴ K u l a, *Wspomnienie o Marianie Gietko*, s. 6-7.

¹⁵ G i e t k o, L e n a r t o w s k a, *Wspomnienie o ś.p. Marianie Gietko*, s. 9; K u l a, *Wspomnienie o Marianie Gietko*, s. 6-7.

¹⁶ Archiwum Zespołu Szkół w Przybyśławicach, *Kronika Szkolna Publicznej Szkoły Powszechnej*; K u l a, *Wspomnienie o Marianie Gietko*, s. 6-7.

¹⁷ K u l a, *Wspomnienie o Marianie Gietko*, s. 6-7.

¹⁸ K. J a k u b i a k, *Wychowanie państwowe jako ideologia wychowawcza sanacji*, Bydgoszcz: Wydawnictwo Uczelniane WSP 1994, s. 44-45; F. W. A r a s z k i e w i c z, *Ideaty wychowawcze Drugiej Rzeczypospolitej*, Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe 1978, s. 21.

¹⁹ Archiwum Zespołu Szkół w Przybyśławicach, *Kronika Szkolna Publicznej Szkoły Powszechnej*; J e d n a c z, *Gietko Marian*, s. 62-69; W. K u l a, *Wspomnienia o Marianie Gietce w 55. rocznicę śmierci*, cz II, „Głos Garbowa” 2004, nr 7-8, s. 13; *Zasłużeni dla oświaty*, s. 4-7.

²⁰ Archiwum Zespołu Szkół w Przybyśławicach, *Kronika Szkolna Publicznej Szkoły Powszechnej*.

Nieodłącznym elementem pracy kół samokształceniowych była biblioteka szkolna²¹. Gietko zawsze zachęcał dzieci i młodzież do korzystania z jej księgozbioru²², realizując tym samym wysuwany w dwudziestolecie międzywojennym postulat rozwoju czytelnictwa wśród dzieci i młodzieży²³.

Marian Gietko w swojej pracy nauczycielskiej korzystał też z takich atrakcyjnych sposobów nauczania, jakimi były wycieczki krajoznawcze²⁴. Służyły one przede wszystkim poszerzeniu posiadanych przez uczniów wiadomości z zakresu historii i geografii Polski. Podkreślić przy tym należy, iż trasa i program każdej wycieczki były starannie opracowywane oraz dostosowywane do wieku, zainteresowań i potrzeb edukacyjnych uczniów²⁵.

Zaangażowanie Gietki w pracy dydaktycznej było więc ogromne. Praca na stanowisku kierownika szkoły nie zobowiązywała go jednak wyłącznie do zadbania o to, aby uczniowie ukończyli ją, dysponując określonym zasobem wiedzy z różnych przedmiotów. Równie istotna była bowiem także kwestia ich wychowania. Dlatego też dokładał wszelkich starań, aby wpoić uczniom zasady obowiązujące w polskim społeczeństwie. Szczególnie zależało mu na wyposażeniu wychowanków w odpowiednie kompetencje społeczne, aby mogli w tym społeczeństwie żyć, działać i odnosić sukcesy, bacząc przy tym nie tylko na dobro własne, ale też na potrzeby innych osób²⁶. Doskonale więc wpisywał się w nurt oczekiwań, jakie stawiano ówczesnym nauczycielom odnośnie do kształtowania postaw, jakie uczniowie, a później absolwenci szkoły, mieli prezentować w swoim codziennym życiu²⁷.

W tej swojej pracy wychowawczej odnosił spore sukcesy. Wpływ na to miała niewątpliwie jego własna postawa wobec życia i drugiego człowieka. A charakteryzowały go pogoda ducha, życzliwość, uczciwość, otwartość, sprawiedliwość, a także ogromny szacunek dla innych osób²⁸. Jak wspominały po latach jego

---

²¹ Tamże.

²² K u l a, *Wspomnienia o Marianie Gietce*, cz. I, s. 11.

²³ Archiwum Zespołu Szkół w Przybysławicach, *Kronika Szkolna Publicznej Szkoły Powszecznej*.

²⁴ Tamże.

²⁵ Tamże; J e d n a c z, *Gietko Marian*, s. 62-69; *Zasłużeni dla oświaty*, s. 4-7.

²⁶ Archiwum Zespołu Szkół w Przybysławicach, *Kronika Szkolna Publicznej Szkoły Powszecznej*.

²⁷ J a k u b i a k, *Wychowanie państwowe*, s. 46, 50-51, 165-168; K. P o m o r s k i, *Garść myśli o nowym szkolnictwie*, „Kultura Polska” 1939, nr 1, s. 19-25.

²⁸ G i e t k o, L e n a r t o w s k a, *Wspomnienie o ś.p. Marianie Gietko*, s. 9; J e d n a c z, *Gietko Marian*, s. 62-69; K u l a, *Wspomnienia o Marianie Gietce*, cz. II, s. 13; t e n ż e, *Wspomnienie o Marianie Gietko*, s. 6-7; *Pamięci Mariana Gietki (1899-1948)*, „Głos Garbowa” 2013, nr 6, s. 9; *Zasłużeni dla oświaty*, s. 4-7.

własne dzieci, nigdy niczego nie zazdrościł innym ludziom i nie dążył do zgromadzenia dużego majątku²⁹. Był za to człowiekiem niezwykle uczynnym. Starał się udzielać pomocy wszystkim, którzy jej potrzebowali, o ile tylko było to w jego mocy³⁰. Na sercu leżało mu szczególnie dobro uczniów, których – jak wspomniano – bardzo często wspierał w formie rzeczowej, a nawet finansowej³¹, umożliwiając im kontynuowanie nauki³². Ponadto w roku szkolnym 1927/1928 zapoczątkował działalność tzw. kuchni dożywiania, obejmując tą formą opieki całą społeczność uczniowską. W praktyce oznaczało to, że każdy uczeń spożywał w szkole darmowe śniadanie³³. Pomoc ta nabrała ogromnego znaczenia zwłaszcza w latach wielkiego kryzysu gospodarczego, trwającego od 1929 do 1935 r.³⁴ W tym okresie również bezrobotni nauczyciele mogli liczyć na wsparcie kierownika szkoły, znajdując gościnę w jego domu³⁵.

Marian Gietko kładł silny nacisk przede wszystkim na wychowanie patriotyczne dzieci szkolnych. Starał się kształtować i doskonalić w swoich uczniach patriotycznego ducha³⁶. Był przy tym tzw. autentycznym wychowawcą, który kierował się w swoim życiu tymi samymi normami i wartościami, jakie chciał wpoić dzieciom i młodzieży³⁷. Przykład własny wspierany był poprzez wspomniane już wycieczki, a także organizowane przez społeczność szkolną obchody ważnych świąt narodowych oraz uroczystości upamiętniające osoby zasłużone dla Polski³⁸ i bohaterów poległych za Ojczyznę³⁹. Ogrom-

²⁹ G i e t k o, L e n a r t o w s k a, *Wspomnienie o ś.p. Marianie Gietko*, s. 9.

³⁰ Tamże; J e d n a c z, *Gietko Marian*, s. 62-69; *Zasłużeni dla oświaty*, s. 4-7.

³¹ G i e t k o, L e n a r t o w s k a, *Wspomnienie o ś.p. Marianie Gietko*, s. 9; K u l a, *Wspomnienie o Marianie Gietko*, s. 6-7.

³² K u l a, *Wspomnienie o Marianie Gietko*, s. 6-7.

³³ Archiwum Zespołu Szkół w Przybysławicach, *Kronika Szkolna Publicznej Szkoły Powszechnej*.

³⁴ K u l a, *Wspomnienie o Marianie Gietko*, s. 6-7.

³⁵ G i e t k o, L e n a r t o w s k a, *Wspomnienie o ś.p. Marianie Gietko*, s. 9; J e d n a c z, *Gietko Marian*, s. 62-69; *Zasłużeni dla oświaty*, s. 4-7.

³⁶ Archiwum Zespołu Szkół w Przybysławicach, *Kronika Szkolna Publicznej Szkoły Powszechnej*; J e d n a c z, *Gietko Marian*, s. 62-69; K u l a, *Wspomnienie o Marianie Gietko*, s. 6-7; *Zasłużeni dla oświaty*, s. 4-7.

³⁷ Archiwum Zespołu Szkół w Przybysławicach, *Kronika Szkolna Publicznej Szkoły Powszechnej*.

³⁸ Tamże; J e d n a c z, *Gietko Marian*, s. 62-69; K u l a, *Wspomnienia o Marianie Gietce*, cz. I, s. 11; *Zasłużeni dla oświaty*, s. 4-7.

³⁹ Archiwum Państwowe w Lublinie, Zespół: Inspektorat Szkolny w Puławach, *akta Szkoły Podstawowej w Przybysławicach*, sygn. 35/732/0/2/66; Archiwum Zespołu Szkół w Przybysławicach, *Kronika Szkolna Publicznej Szkoły Powszechnej*.

ne znaczenie miała oczywiście wiedza przekazywana uczniom na pogadankach prowadzonych przed przygotowaniem tych imprez oraz lekcjach historii⁴⁰.

Celem wychowawczym realizowanym przez Gietkę było jednakże nie tylko ukształtowanie oddanego Ojczyźnie patrioty, ale też świadomego i odpowiedzialnego obywatela Rzeczypospolitej Polskiej. Wyrabianiu u uczniów takich cech, jak inicjatywa i samodzielność w działaniu, zaradność, porządek, dyscyplina, uczciwość, kultura osobista oraz samorządność służyła Gmina Szkolna, określana też mianem Samorządu Szkolnego. Ta instytucja szkolna swoją działalność opierała na statucie, regulaminie uczniowskim i trójstopniowym podziale władzy, który obejmował władzę uchwałodawczą, władzę wykonawczą i władzę sądowniczą⁴¹. W pracy kierowano się zasadami parlamentarnymi, w myśl których uczniowie wybierali spośród siebie przedstawicieli ogółu. Ci z kolei, poprzez odpowiednie uchwały i przepisy, określali normy dotyczące życia społecznego na terenie szkoły⁴². Gmina Szkolna dzieliła się na podporządkowane jej gminy klasowe, które funkcjonowały na podstawie podobnych zasad. Ich zadaniem było natomiast utrzymanie porządku w sali lekcyjnej i pełnienie dyżurów na korytarzach, a w starszych oddziałach prowadzenie biblioteki klasowej i nadzór nad powołanymi przez nie kołami uczniowskimi. Uzupełniającą funkcję wychowawczą w stosunku do Gminy Szkolnej spełniały świetlica szkolna oraz utworzone w 1932 r. męska i żeńska drużyna harcerska⁴³.

Wychowanie patriotyczno-obywatelskie szło w parze z formacją religijną. Każdego dnia zajęcia lekcyjne poprzedzała wspólna modlitwa. Każdy rok szkolny rozpoczynał się i kończył nabożeństwem z kazaniem okolicznościowym w kościele parafialnym w Garbowie. Podobnie wszystkie święta narodowe uświęcane były uczestnictwem całej społeczności szkolnej we mszy św.⁴⁴ Marian Gietko niezmiennie szedł na te nabożeństwa na czele uczniów i kadry nauczycielskiej⁴⁵.

Zgodnie z postulatami wysuwanymi w okresie dwudziestolecia międzywojennego odnośnie do objęcia oddziaływaniami wychowawczymi także rodzi-

---

⁴⁰ Archiwum Zespołu Szkół w Przybysławicach, *Kronika Szkolna Publicznej Szkoły Powszecznej*.

⁴¹ Tamże.

⁴² Tamże; J e d n a c z, *Gietko Marian*, s. 62-69; *Zastąpieni dla oświaty*, s. 4-7.

⁴³ Archiwum Zespołu Szkół w Przybysławicach, *Kronika Szkolna Publicznej Szkoły Powszecznej*.

⁴⁴ Tamże.

⁴⁵ K u l a, *Wspomnienie o Marianie Gietko*, s. 6-7.

ców uczniów⁴⁶, kierownik szkoły w Przybysławicach czynił również starania, aby włączyć ich w życie szkoły, chociażby przez ich członkostwo w Kole Rodzicielskim⁴⁷, uczestnictwo w konferencjach rodzicielskich⁴⁸, czy też goszczenie ich na przedstawieniach i wystawach organizowanych przez uczniów⁴⁹. W ten sposób zacieśniały się więzi pomiędzy szkołą i domem, a tym samym proces wychowawczy młodego pokolenia stawał się bardziej skuteczny⁵⁰.

Warto nadmienić, że przez całą społeczność lokalną Gietko postrzegany był nie tylko jako znakomity nauczyciel, ale też jako niestrudzony społecznik. Swoją niewyczerpaną wprost energię wkładał on we współdziałanie z uczniami w organizacjach szkolnych oraz kołach artystycznych i przedmiotowych⁵¹. Przez wiele lat był reżyserem przedstawień wystawianych przez szkolny teatrzyk żywej sceny⁵². Dla młodzieży kończącej szkołę zapewniał doradztwo zawodowe⁵³, aby ułatwić zarówno uczniom, jak i ich rodzicom podjęcie decyzji co do dalszego kształcenia. Wystosował również prośbę do miejscowego społeczeństwa o zapewnienie w okresie jesienno-zimowym podwód dla dzieci, które musiały codziennie przemierzać kilka kilometrów w drodze do szkoły, co spotkało się z pozytywnym odbiorem. Do roku 1935 organizował coroczne miesięczne kolonie letnie dla polskich dzieci i młodzie-

---

⁴⁶ K l e b a n o w s k i, *Co ma dać dzieciom*, s. 36-37, 64; *Statut Publicznych Szkół Powszechnych Siedmioletnich*, s. 10, 20; S. W a l a s e k, „Powinności nauczyciela” wiejskiego w XIX i na początku XX wieku, w: *W kręgu dawnych i współczesnych teorii wychowania. Uczeń – szkoła – nauczyciel*, red. K. Dormus, R. Ślęczka, Kraków: Wydział Pedagogiczny Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej 2012, s. 258-272.

⁴⁷ Archiwum Zespołu Szkół w Przybysławicach, *Kronika Szkolna Publicznej Szkoły Powszechnej*; J e d n a c z, *Gietko Marian*, s. 62-69; *Zasłużeni dla oświaty*, s. 4-7.

⁴⁸ Archiwum Zespołu Szkół w Przybysławicach, *Kronika Szkolna Publicznej Szkoły Powszechnej*.

⁴⁹ Tamże; J e d n a c z, *Gietko Marian*, s. 62-69; *Zasłużeni dla oświaty*, s. 4-7.

⁵⁰ Archiwum Zespołu Szkół w Przybysławicach, *Kronika Szkolna Publicznej Szkoły Powszechnej*; J a k u b i a k, *Wychowanie państwowe jako ideologia*, s. 187-188; J. S o b c z a k, „Nowe Wychowanie” w polskiej pedagogice okresu Drugiej Rzeczypospolitej (1918-1939), Bydgoszcz: Wydawnictwo Uczelniane WSP 1998, s. 30-32.

⁵¹ Tamże; J e d n a c z, *Gietko Marian*, s. 62-69; K u l a, *Wspomnienia o ś.p. Marianie Gietko*, s. 9-10; *Zasłużeni dla oświaty*, s. 4-7.

⁵² Archiwum Zespołu Szkół w Przybysławicach, *Kronika Szkolna Publicznej Szkoły Powszechnej*; J e d n a c z, *Gietko Marian*, s. 62-69; K u l a, *Wspomnienia o Marianie Gietce*, cz. I, s. 11; *Zasłużeni dla oświaty*, s. 4-7.

⁵³ G i e t k o, L e n a r t o w s k a, *Wspomnienie o ś.p. Marianie Gietko*, s. 9; K u l a, *Wspomnienie o Marianie Gietko*, s. 6-7.

ży szkolnej z Gdańska, aby ukształtować w nich poczucie tożsamości narodowej i kulturowej oraz zwiększyć ich sprawność fizyczną. Od roku 1936 natomiast ich miejsce zajęły dzieci mieszkające na stałe w Warszawie. Każdego lata opieką kolonijną Gietko obejmował pięćdziesięcioro uczestników kolonii, celem poprawienia ich zdrowia psychofizycznego, czemu niewątpliwie służyły warunki wiejskie⁵⁴. Ponadto był on organizatorem wieczorowych kursów dokształcających w zakresie siedmiu klas szkoły powszechnej oraz Niedzielnego Uniwersytetu Ludowego, adresowanych głównie do dorosłej części lokalnej społeczności⁵⁵. Powołał stowarzyszenie i koło przeznaczone dla młodzieży pozaszkolnej. Prowadził niedzielną bibliotekę i świetlicę dla dorosłych mieszkańców Przybysławic i okolicznych wsi⁵⁶. Był członkiem miejscowych organizacji społecznych⁵⁷. Zasiadał w Komitecie Budowy Domu Ludowego w Zagrodach oraz w komitetach społecznych organizujących uroczystości narodowe o zasięgu gminnym⁵⁸. Podczas nabożeństw kościelnych natomiast można było z przyjemnością słuchać jego gry na skrzypcach oraz śpiewu w kościelnym chórze⁵⁹.

2. AKTYWNOŚĆ PEDAGOGICZNA W LATACH OKUPACJI NIEMIECKIEJ

Druga wojna światowa rozpoczęła się dla Mariana Gietki podobnie jak dla innych mężczyzn, których objęła powszechna mobilizacja wojskowa. We wrześniu 1939 roku został powołany do wojska⁶⁰. Cudem udało mu się uniknąć niewoli sowieckiej i wrócić do domu⁶¹.

---

⁵⁴ Archiwum Zespołu Szkół w Przybysławicach, *Kronika Szkolna Publicznej Szkoły Powszechnej*.

⁵⁵ Tamże; *Zasłużeni dla oświaty*, s. 4-7.

⁵⁶ Archiwum Zespołu Szkół w Przybysławicach, *Kronika Szkolna Publicznej Szkoły Powszechnej*.

⁵⁷ Tamże; *Zasłużeni dla oświaty*, s. 4-7.

⁵⁸ Archiwum Zespołu Szkół w Przybysławicach, *Kronika Szkolna Publicznej Szkoły Powszechnej*.

⁵⁹ K u l a, *Wspomnienie o Marianie Gietko*, s. 6-7.

⁶⁰ Archiwum Zespołu Szkół w Przybysławicach, *Kronika Szkolna Publicznej Szkoły Powszechnej*; G i e t k o, L e n a r t o w s k a, *Wspomnienie o ś.p. Marianie Gietko*, s. 9.

⁶¹ G i e t k o, L e n a r t o w s k a, *Wspomnienie o ś.p. Marianie Gietko*, s. 9.

Po powrocie do Przybysławic wznowił swoją działalność dydaktyczną i wychowawczą jako kierownik szkoły powszechnej⁶². Warunki były trudne, gdyż Niemcy zajęli budynek szkolny na własne potrzeby⁶³. Gietko zatem, chcąc stanąć na wysokości zadania i zapewnić dzieciom ciągłość nauczania, prowadził lekcje we własnym mieszkaniu. W późniejszym czasie sale lekcyjne były na przemian odzyskiwane i znów tracone⁶⁴. W różnych okresach na szkołę przeznaczano też pomieszczenia Domu Ludowego w Zagrodach⁶⁵.

W krótkim czasie, bo już w lutym 1940 r. okazało się, że polityka niemiecka wobec Polski zmierzała do całkowitego uśpienia (a nawet likwidacji) świadomości narodowej najmłodszego pokolenia. Środkiem do celu było wprowadzenie zakazu nauczania ojczystej historii i geografii oraz ograniczenie programu języka polskiego jedynie do opanowania przez dzieci umiejętności czytania i pisania⁶⁶. Kolejnym krokiem władz okupacyjnych była konfiskata podręczników, pomocy szkolnych i książek znajdujących się w bibliotekach szkolnych, która zarządzona została w maju 1940 r.⁶⁷

⁶² Tamże; Archiwum Zespołu Szkół w Przybysławicach, *Kronika Szkolna Publicznej Szkoły Powszechnej*; J e d n a c z, *Gietko Marian*, s. 62-69; *Zasłużeni dla oświaty*, s. 4-7.

⁶³ Archiwum Zespołu Szkół w Przybysławicach, *Kronika Szkolna Publicznej Szkoły Powszechnej*; M. I w a n i a k, *Nauczyciele, których wspominam*, „Głos Garbowa” 1998, nr 10, s. 6; J e d n a c z, *Gietko Marian*, s. 62-69; H. S t ę p n i a k, *Szkoła w Przybysławicach. Lata okupacji*, cz. II, „Głos Garbowa” 1994, nr 11, s. 3-4; *Zasłużeni dla oświaty*, s. 4-7.

⁶⁴ Archiwum Zespołu Szkół w Przybysławicach, *Kronika Szkolna Publicznej Szkoły Powszechnej*; J e d n a c z, *Gietko Marian*, s. 62-69; *Zasłużeni dla oświaty*, s. 4-7.

⁶⁵ Archiwum Zespołu Szkół w Przybysławicach, *Kronika Szkolna Publicznej Szkoły Powszechnej*; I w a n i a k, *Nauczyciele, których wspominam*, s. 6; J e d n a c z, *Gietko Marian*, s. 62-69; H. S t ę p n i a k, *Szkoła w Przybysławicach. Lata okupacji*, cz. II, s. 3-4; *Zasłużeni dla oświaty*, s. 4-7.

⁶⁶ *150 lat Szkoły w Garbowie*, Garbów 2010, s. 29; Archiwum Zespołu Szkół w Garbowie, *Kronika Szkolna Publicznej Szkoły Powszechnej w Garbowie*; Archiwum Zespołu Szkół w Przybysławicach, *Kronika Szkolna Publicznej Szkoły Powszechnej*; G i e t k o, L e n a r t o w s k a, *Wspomnienie o ś.p. Marianie Gietko*, s. 9; J e d n a c z, *Gietko Marian*, s. 62-69; K. K o w a l i k, *Opieka nad dzieckiem w Generalnym Gubernatorstwie*, Lublin 1986, s. 9; T. L a l a k, *Tajne nauczanie w Garbowie*, cz. I, „Głos Garbowa” 1999, nr 11, s. 7; B. S a ł ę g a, *Schola Publica Garboviensis*, cz. VI, „Głos Garbowa” 1993, nr 3, s. 7-8; S t ę p n i a k, *Szkoła w Przybysławicach. Lata okupacji*, cz. II, s. 3-4; J. W i e c z o r e k, *Dzieci w latach drugiej wojny światowej*, w: *Dzieci i młodzież w latach II wojny światowej*, red. Cz. Pilichowski, Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe 1982, s. 11-12; *Zasłużeni dla oświaty*, s. 4-7.

⁶⁷ Archiwum Zespołu Szkół w Garbowie, *Kronika Szkolna Publicznej Szkoły Powszechnej*; Archiwum Zespołu Szkół w Przybysławicach, *Kronika Szkolna Publicznej Szkoły Powszechnej*; I w a n i a k, *Nauczyciele, których wspominam*, s. 6; J e d n a c z, *Gietko Marian*, s. 62-69; B. S a ł ę g a, *Schola Publica Garboviensis*, cz. VI, „Głos Garbowa” 1993, nr 3, s. 7-8; S t ę p n i a k, *Szkoła w Przybysławicach*, cz. II, s. 3-4; *Zasłużeni dla oświaty*, s. 4-7.

W tej niezwykle poważnej sytuacji na plan pierwszy wysunęła się troska o prawidłowe wykształcenie polskich dzieci. Marian Gietko postanowił przystąpić do dalszej realizacji przedwojennego programu edukacyjnego dla szkół powszechnych, poprzez zorganizowanie w 1940 r. tajnego nauczania⁶⁸. Początkowo zajęcia przeznaczone były jedynie dla klas szóstych i siódmych, jednakże już rok później objęto nimi także pozostałe klasy⁶⁹. Szczególny nacisk położono na przekazywanie wiedzy z zakresu przedmiotów wyrugowanych ze szkół przez niemieckie władze okupacyjne⁷⁰. Zakazany przez Niemców program nauczania realizowano, w miarę możliwości, w trakcie oficjalnych zajęć szkolnych, uzupełniając je lekcjami w prywatnych domach nauczycieli⁷¹.

Opieką nauczycielską Mariana Gietki objęci byli jednakże nie tylko uczniowie szkół powszechnych. Spokoju nie dawał mu bowiem los młodzieży gimnazjalnej. Dlatego też 25 października 1939 r. zorganizował, dla tej właśnie grupy, tajne komplety w zakresie pierwszej i trzeciej klasy gimnazjum, a w następnym roku realizował już pełny program szkół gimnazjalnych. W 1941 r. w ramach tajnych kompletów wprowadził lekcje z przedmiotów nauczanych w pierwszej, a rok później – we wszystkich klasach liceum ogólnokształcącego⁷². Uczniowie na zajęcia przychodzili do jego domu. Zawsze uczestniczyło w nich kilkanaście osób⁷³.

W tej konspiracyjnej pracy wspierali go inni nauczyciele, nie tylko pracujący przed wojną w przybysławickiej szkole, ale też ci przybyli lub przesie-

---

⁶⁸ Archiwum Zespołu Szkół w Przybysławicach, Kronika Szkolna Publicznej Szkoły Powszechnej; G i e t k o, L e n a r t o w s k a, *Wspomnienie o ś.p. Marianie Gietko*, s. 9; J e d n a c z, *Gietko Marian*, s. 62-69; *Zasłużeni dla oświaty*, s. 4-7.

⁶⁹ Archiwum Zespołu Szkół w Przybysławicach, *Kronika Szkolna Publicznej Szkoły Powszechnej*.

⁷⁰ Tamże; Archiwum Regionalnego Muzeum Oświatowego w Puławach, Teczka: *Skórska Julia, Działalność kulturalno-oświatowa*, sygn. MO/A/127; I w a n i a k, *Nauczyciele, których wspominam*, s. 6; L a l a k, *Tajne nauczanie w Garbowie*, cz. I, s. 7; T. L a l a k, *Tajne nauczanie w Garbowie*, cz. II, „Głos Garbowa” 1999, nr 12, s. 7; K. W o l s k a, *Skórska Julia*, w: *Biografie nauczycieli zasłużonych dla oświaty i środowiska regionu puławskiego*, t. II, red. S. Jednacz, D. Kaliszczuk, Puławy: Towarzystwo Przyjaciół Muzeum Oświatowego 2004, s. 119-123; K. W o l s k a, *Zasłużona dla oświaty i środowiska*, „Głos Garbowa” 2005, nr 4, s. 8-9.

⁷¹ Archiwum Zespołu Szkół w Przybysławicach, *Kronika Szkolna Publicznej Szkoły Powszechnej*; I w a n i a k, *Nauczyciele, których wspominam*, s. 6; L a l a k, *Tajne nauczanie w Garbowie*, cz. I, s. 7; t e n ż e, *Tajne nauczanie w Garbowie*, cz. II, s. 7.

⁷² Archiwum Zespołu Szkół w Przybysławicach, *Kronika Szkolna Publicznej Szkoły Powszechnej*.

⁷³ G i e t k o, L e n a r t o w s k a, *Wspomnienie o ś.p. Marianie Gietko*, s. 9.

dleni z innych regionów Polski i przebywający w okresie wojny na terenie Przybysławic i okolicznych miejscowości⁷⁴. Do tego grona należeli: Stanisława Gietko, Bolesław Jarmański, Urszula Wec, Antonina Filipowicz oraz Julia Skórska⁷⁵.

Podkreślić trzeba, że Gietko już na początku wojny nawiązał współpracę z kierownikiem szkoły powszechnej w Garbowie Władysławem Wachem, dzięki któremu działalność nauczycieli znalazła uznanie w oczach władz Tajnego Inspektoratu Szkolnego w Puławach, który postanowił zatwierdzić funkcjonowanie w Garbowie Tajnego Gimnazjum Ogólnokształcącego, obejmującego swym zasięgiem gminę Garbów, gminę Jastków i gminę Markuszów⁷⁶. Uczniowie początkowo składali egzaminy przed Tajną Komisją Egzaminacyjną w Puławach⁷⁷, przy tamtejszym tajnym gimnazjum i liceum⁷⁸. Jednakże, z uwagi na trudności i niebezpieczeństwo związane z dojazdami⁷⁹, uzgodniono, że egzaminy odbywać się będą przy szkole w Garbowie⁸⁰ i w Przybysławicach⁸¹, przy czym przystępowali do nich nie tylko gimnazjaliści, ale też licealiści,

⁷⁴ Archiwum Zespołu Szkół w Przybysławicach, *Kronika Szkolna Publicznej Szkoły Powszechnej*; J e d n a c z, *Gietko Marian*, s. 62-69; H. S t ę p n i a k, *Tajne nauczanie*, „Głos Garbowa” 1998, nr 10, s. 6; *Zasłużeni dla oświaty*, s. 4-7.

⁷⁵ Regionalne Muzeum Oświatowe w Puławach, Teczka: *Skórska Zofia*, sygn. MO/A/127; Archiwum Zespołu Szkół w Garbowie, *Kronika Szkolna*; S t ę p n i a k, *Tajne nauczanie*, s. 6.

⁷⁶ Archiwum Regionalnego Muzeum Oświatowego w Puławach, Teczka: *Szkoła Podstawowa w Garbowie. Rękopis wspomnień Władysława Wacha z okresu tajnego nauczania*, s. 1, sygn. MO/A/120; Archiwum Zespołu Szkół w Garbowie, *Kronika Szkolna Publicznej Szkoły Powszechnej w Garbowie*; G i e t k o, L e n a r t o w s k a, *Wspomnienie o ś.p. Marianie Gietko*, s. 9; T. L a l a k, *Tajne nauczanie w Garbowie*, cz. IV, „Głos Garbowa” 2000, nr 2, s. 11; t e n ż e, *Tajne nauczanie w Garbowie*, cz. V, „Głos Garbowa” 2000, nr 3, s. 7; S t ę p n i a k, *Tajne nauczanie*, s. 6.

⁷⁷ Archiwum Regionalnego Muzeum Oświatowego w Puławach, Teczka: *Szkoła Podstawowa w Garbowie*, s. 2, sygn. MO/A/120; Archiwum Zespołu Szkół w Przybysławicach, *Kronika Szkolna Publicznej Szkoły Powszechnej*; G i e t k o, L e n a r t o w s k a, *Wspomnienie o ś.p. Marianie Gietko*, s. 9; J e d n a c z, *Gietko Marian*, s. 62-69; T. L a l a k, *Tajne nauczanie w Garbowie*, cz. III, „Głos Garbowa” 2000, nr 1, s. 8; S t ę p n i a k, *Szkoła w Przybysławicach*, cz. II, s. 3-4; *Wspomnienia z tajnego nauczania w Garbowie*, „Głos Garbowa” 2009, nr 4-5, s. 8-9; *Zasłużeni dla oświaty*, s. 4-7.

⁷⁸ L a l a k, *Tajne nauczanie w Garbowie*, cz. III, s. 8; S t ę p n i a k, *Szkoła w Przybysławicach*, cz. II, s. 3-4.

⁷⁹ Archiwum Regionalnego Muzeum Oświatowego w Puławach, Teczka: *Szkoła Podstawowa w Garbowie*, s. 3, sygn. MO/A/120; G i e t k o, L e n a r t o w s k a, *Wspomnienia o ś.p. Marianie Gietko*, s. 9; L a l a k, *Tajne nauczanie w Garbowie*, cz. III, s. 8.

⁸⁰ L a l a k, *Tajne nauczanie w Garbowie*, cz. III, s. 8; *Wspomnienia z tajnego nauczania w Garbowie*, „Głos Garbowa” 2009, nr 4-5, s. 8-9; S t ę p n i a k, *Tajne nauczanie*, s. 6.

⁸¹ S t ę p n i a k, *Tajne nauczanie*, s. 6.

a w roku 1944 czterech maturzystów złożyło w ten sposób egzamin dojrzałości⁸². Gietko pełnił funkcję przewodniczącego komisji powołanej przy przybyśławickiej szkole⁸³.

W tym miejscu w sposób szczególny wyróżnić należy postawę Mariana Gietki i jego małżonki, jaką oboje przyjęli w okresie okupacji hitlerowskiej. A mianowicie, jako nauczyciele z powołania, na pierwszym miejscu postawili edukację dzieci i młodzieży, rezygnując jednocześnie z biurowej pracy w miejscowej cukrowni. Nigdy też nie upominali się o zapłatę za udzielanie lekcji. To rodzice uczniów nie pozostawali obojętni na trudną sytuację finansową państwa Gietków i w ramach wdzięczności dzielili się z tą nauczycielską rodziną posiadaną żywnością⁸⁴.

3. W POLSCE POWOJENNEJ

W lipcu 1944 r., po opuszczeniu Lubelszczyzny przez wojska niemieckie, rozpoczęły się nowe prześladowania i represje, tym razem ze strony NKWD (Ludowego Komisariatu Spraw Wewnętrznych Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich)⁸⁵. Obejmowały one między innymi osoby będące w czasie wojny członkami organizacji wchodzących w skład Polskiego Państwa Podziemnego. Aresztowany został również Marian Gietko⁸⁶. Zwolniono go jednak, gdyż w jego sprawie zainterweniował jeden z rodziców, będący wówczas prominentnym działaczem partyjnym na wysokim stanowisku. Tym samym Gietko ponownie zdołał uniknąć pobytu w radzieckim więzieniu lub obozie⁸⁷.

Najważniejszą jednak kwestią było wówczas wydanie 30 sierpnia 1944 r. świadectw ukończenia szkoły 222 uczniom uczęszczającym w czasie wojny

---

⁸² *Wspomnienia z tajnego nauczania w Garbowie*, s. 8-9.

⁸³ *Stępnia k*, *Tajne nauczanie*, s. 6.

⁸⁴ Archiwum Zespołu Szkół w Przybyśławicach, *Kronika Szkolna Publicznej Szkoły Powszecznej*; *Gietko*, *Lenartowska*, *Wspomnienie o ś.p. Marianie Gietko*, s. 9.

⁸⁵ *Jednac z*, *Gietko Marian*, s. 62-69; *Zasłużeni dla oświaty*, s. 4-7.

⁸⁶ Archiwum Zespołu Szkół w Przybyśławicach, *Kronika Szkolna Publicznej Szkoły Powszecznej*; *Gietko*, *Lenartowska*, *Wspomnienie o ś.p. Marianie Gietko*, s. 9; *Jednac z*, *Gietko Marian*, s. 62-69; *H. Stępnia k*, *Szkoła w Przybyśławicach. W Polsce Ludowej*, cz. III, „Głos Garbowa” 1994, nr 12, s. 3-5; *Zasłużeni dla oświaty*, s. 4-7.

⁸⁷ *Gietko*, *Lenartowska*, *Wspomnienie o ś.p. Marianie Gietko*, s. 9; *Jednac z*, *Gietko Marian*, s. 62-69; *Zasłużeni dla oświaty*, s. 4-7.

na tajne komplety, które prowadzono na terenie Garbowszczyzny. W ich gronie znalazło się 49 słuchaczy tajnego nauczania w Przybysławicach⁸⁸.

Największą radością Mariana Gietki było natomiast z pewnością wznowienie działalności przybysławickiej szkoły powszechnej, w której znów zagościł gwar uczniowskich głosów⁸⁹. Podobnie jak przed wojną, zaczęły funkcjonować samorząd szkolny i samorządy klasowe, a także inne organizacje uczniowskie⁹⁰ i drużyny harcerskie⁹¹. Zainteresowano rodziców uczniów sprawami szkolnymi⁹². Wznowiono też akcję dożywiania, którą tym razem adresowano wyłącznie do dzieci z ubogich rodzin⁹³.

Wspólnym sukcesem Mariana Gietki i pozostałych nauczycieli tajnego nauczania było uzyskanie zgody od Kuratorium Okręgu Szkolnego Lubelskiego w Lublinie na powołanie Samorządowego Koedukacyjnego Gimnazjum Ogólnokształcącego w Garbowie z siedzibą przy Cukrowni Garbów⁹⁴, które miało zapewnić ciągłość nauczania dla młodzieży chcącej kształcić się dalej⁹⁵. Szkoła rozpoczęła swoją działalność we wrześniu 1944 r.⁹⁶ Naukę w niej podjęli jednakże nie tylko uczniowie czterech klas gimnazjum, ale też licealiści⁹⁷. Dla uczniów z dalszych miejscowości w roku 1945 utworzono

⁸⁸ Archiwum Zespołu Szkół w Przybysławicach, *Kronika Szkolna Publicznej Szkoły Powszechnej*; Stępnia, *Tajne nauczanie*, s. 6.

⁸⁹ Archiwum Zespołu Szkół w Przybysławicach, *Kronika Szkolna Publicznej Szkoły Powszechnej*; Stępnia, *Szkoła w Przybysławicach*, cz. III, s. 3-5.

⁹⁰ Archiwum Państwowe w Lublinie, Zespół: Inspektorat Szkolny w Puławach, *Akta Szkoły Podstawowej w Przybysławicach*, sygn. 35/732/0/2/66; Archiwum Zespołu Szkół w Przybysławicach, *Kronika Szkolna Publicznej Szkoły Powszechnej*.

⁹¹ Tamże; Archiwum Regionalnego Muzeum Oświatowego w Puławach, Teczka: *Skórska Julia*, sygn. MO/A/127.

⁹² Archiwum Państwowe w Lublinie, Zespół: Inspektorat Szkolny w Puławach, *Akta Szkoły Podstawowej w Przybysławicach*, sygn. 35/732/0/2/66; Archiwum Zespołu Szkół w Przybysławicach, *Kronika Szkolna Publicznej Szkoły Powszechnej*.

⁹³ Archiwum Zespołu Szkół w Przybysławicach, *Kronika Szkolna Publicznej Szkoły Powszechnej*.

⁹⁴ Tamże; Gietko, Lenartowska, *Wspomnienie o ś.p. Marianie Gietko*, s. 9; Jędrejek, *Wspomnienia*, s. 7; Jednaczk, *Gietko Marian*, s. 62-69; Stępnia, *Szkoła w Przybysławicach*, cz. III, s. 3-5; tenże, *Tajne nauczanie*, s. 6; *Zasłużeni dla oświaty*, s. 4-7.

⁹⁵ Archiwum Zespołu Szkół w Przybysławicach, *Kronika Szkolna Publicznej Szkoły Powszechnej*; Gietko, Lenartowska, *Wspomnienie o ś.p. Marianie Gietko*, s. 9; Lalak, *Tajne nauczanie w Garbowie*, cz. V, s. 7.

⁹⁶ Archiwum Zespołu Szkół w Przybysławicach, *Kronika Szkolna Publicznej Szkoły Powszechnej*; Gietko, Lenartowska, *Wspomnienie o ś.p. Marianie Gietko*, s. 9.

⁹⁷ Archiwum Państwowe w Lublinie, Zespół: Państwowa Szkoła Ogólnokształcąca stopnia

internat⁹⁸. W ten oto sposób inicjatorzy powstania placówki umożliwili młodzieży zakończenie nauki egzaminem dojrzałości⁹⁹. W skład kadry pedagogicznej szkoły weszli, obok Mariana Gietki, pełni poświęcenia dla młodzieży, nauczyciele mieszkający na terenie Garbowa i okolic¹⁰⁰.

Gietko, zarówno w gimnazjum, jak i w liceum, objął posadę nauczyciela¹⁰¹, jednocześnie pełniąc funkcję kierownika Publicznej Szkoły Powszechnej w Przybysławicach. Pracował na tych stanowiskach aż do dnia swojej śmierci¹⁰².

Wspomnieć też trzeba o warunkach, w jakich przyszło Marianowi Gietce uczyć młode pokolenie Polaków w pierwszych latach po wojnie. Otóż, charakteryzowały się one nie tylko dążeniami do upowszechnienia oświaty na poziomie podstawowym i średnim, ale również przemianami ideologicznymi w polskich szkołach. Poczynając od roku 1948 wyrugowano ze szkół wychowanie patriotyczne i religijne, zastępując je kształtowaniem charakterów i poglądów wychowanków w duchu marksistowsko-leninowskim¹⁰³.

Trudna rzeczywistość zahartowała jednak kierownika przybysławickiej szkoły na tyle, aby nie tylko w sposób odpowiedzialny, ale i zgodny z własnym sumieniem wychowywać dzieci i młodzież. Kontynuował również rozpoczętą przed wojną działalność społeczną. Nieoceniona była też jego rola w upowszechnianiu kultury wśród lokalnej społeczności¹⁰⁴.

Marian Gietko zmarł 14 czerwca 1949 r.¹⁰⁵ w lubelskim szpitalu. Do

---

licealnego w Garbowie, 1944-1953, *Księga Protokołów Rady Pedagogicznej za czas od 1 września 1944 do 15 lutego 1946*, sygn. 35/793/0/-/3; Archiwum Zespołu Szkół w Przybysławicach, *Kronika Szkolna Publicznej Szkoły Powszechnej*.

⁹⁸ Archiwum Państwowe w Lublinie, Zespół: Państwowa Szkoła Ogólnokształcąca stopnia licealnego w Garbowie, 1944-1953, *Księga Protokołów*, sygn. 35/793/0/-/3.

⁹⁹ Tamże; Archiwum Zespołu Szkół w Przybysławicach, *Kronika Szkolna Publicznej Szkoły Powszechnej*.

¹⁰⁰ Archiwum Zespołu Szkół w Przybysławicach, *Kronika Szkolna Publicznej Szkoły Powszechnej*; Jędrejek, *Wspomnienia*, s. 7; Stępnia, *Tajne nauczanie*, s. 6.

¹⁰¹ Gietko, Lenartowska, *Wspomnienie o ś.p. Marianie Gietko*, s. 9; Jędrzak, *Gietko Marian*, s. 62-69; *Zasłużeni dla oświaty*, s. 4-7; Jędrejek, *Wspomnienia*, s. 7.

¹⁰² Gietko, Lenartowska, *Wspomnienie o ś.p. Marianie Gietko*, s. 9.

¹⁰³ Archiwum Państwowe w Lublinie, Zespół: Inspektorat Szkolny w Puławach, *Akta Szkoły Podstawowej w Przybysławicach*, sygn. 35/732/0/2/66; Archiwum Zespołu Szkół w Przybysławicach, *Kronika Szkolna Publicznej Szkoły Powszechnej*; M. Kosior, *Pedagogika autorytarna. Geneza, modele, przemiany*, Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls” 2007, s. 96-97.

¹⁰⁴ Stępnia, *Szkoła w Przybysławicach*, cz. III, s. 3-5.

¹⁰⁵ Archiwum Zespołu Szkół w Przybysławicach, *Kronika Szkolna Publicznej Szkoły*

ostatniej chwili podpisywał świadectwa szkolne swoich wychowanków¹⁰⁶. Jego grób znajduje się na cmentarzu parafialnym w Garbowie¹⁰⁷.

*

Przez cały okres zamieszkiwania Mariana Gietki w Przybysławicach miejscowa społeczność obdarzała go wielkim szacunkiem¹⁰⁸. Nic w tym dziwnego. Wszak w trakcie swojej wieloletniej pracy nauczycielskiej zdołał przygotować do życia w społeczeństwie wielu uczniów szkoły w Przybysławicach¹⁰⁹, przy czym wkładał w tę misję całe swoje serce¹¹⁰. Nieustannie podnoszący swoje kompetencje, skrupulatny w przygotowywaniu się do zajęć, otwarty, obdarzający wychowanków niemal ojcowskimi uczuciami oraz ceniący sobie współpracę z rodzicami i działalność na rzecz społeczności lokalnej, posiadał wszelkie cechy, jakimi dobrego nauczyciela określali ksiądz Grzegorz Piramowicz¹¹¹ czy też Jan Władysław Dawid¹¹². Charakteryzował go wrodzony talent pedagogiczny, nieodzowny, zdaniem Zygmunta Mysłakowskiego, w pracy wychowawczej¹¹³. Szanował pracę każdego człowieka i to samo wpajał swoim wychowankom¹¹⁴. Uczył ich, w jaki sposób wyznaczać sobie cele, a następnie konsekwentnie je realizować. Kochał życie i starał się tą miłością zarazić też dzieci i młodzież.

Powszechnej; J e d n a c z, Gietko Marian, s. 62-69; J ę d r e j e k, Wspomnienia, s. 7; S t ę p n i a k, Szkoła w Przybysławicach, cz. III, s. 3-5; Zastużeni dla oświaty, s. 4-7.

¹⁰⁶ G i e t k o, L e n a r t o w s k a, *Wspomnienie o ś.p. Marianie Gietko*, s. 9; J e d n a c z, *Gietko Marian*, s. 62-69; *Zastużeni dla oświaty*, s. 4-7.

¹⁰⁷ Tamże.

¹⁰⁸ J e d n a c z, *Gietko Marian*, s. 62-69; *Zastużeni dla oświaty*, s. 4-7.

¹⁰⁹ *Pamięci Mariana Gietki (1899-1948)*, s. 9.

¹¹⁰ K u l a, *Wspomnienia o Marianie Gietce, cz. I*, s. 11; t e n ż e, *Wspomnienie o Marianie Gietko*, s. 6-7.

¹¹¹ *Grzegorza Piramowicza powinności nauczyciela*, Lwów 1894, s. 32-36; W a l a s e k, „*Powinności nauczyciela*”, s. 258-272.

¹¹² J. W. D a w i d, *O duszy nauczycielstwa*, Warszawa 1946, s. 27; W a l a s e k, „*Powinności nauczyciela*”, s. 258-272.

¹¹³ Z. M y s ł a k o w s k i, *Co to jest talent pedagogiczny?*, „*Ruch Pedagogiczny*” 1925, nr 1-2, s. 13-21.

¹¹⁴ K u l a, *Wspomnienie o Marianie Gietko*, s. 6-7.

Świadectwem ogromnego uznania dla Mariana Gietki jest tablica wmurowana w ścianę korytarza budynku Zespołu Szkół w Przybysławicach, poświęcona pamięci tego dobrego serca pedagoga, na której widnieje napis: MARIANOWI GIETCE, ZASŁUŻONEMU KIEROWNIKOWI SZKOŁY PODSTAWOWEJ, PROFESOROWI LICEUM I GIMNAZJUM W PRZYBYSŁAWICACH, BOJOWNIKOWI O PRAWA LUDU DO NAUKI, KOCHANEMU WYCHOWAWCY. ZMARŁ 14 CZERWCA 1949 R.¹¹⁵

Z całą pewnością dzięki tego typu dowodom wdzięczności oraz licznym artykułom wspomnieniowym zamieszczanym na łamach lokalnego czasopisma regionalnego pamięć o Marianie Gietce jest i pozostanie żywa mimo upływu wielu lat od jego śmierci. Tym bardziej że obecnie tak brakuje osób, które mogłyby być autorytetami dla młodych ludzi. Coraz mniej mamy też nauczycieli, stanowiących wzór do naśladowania dla swoich wychowanków. Dlatego też warto czerpać przykłady z tych, których już nie ma wśród żywych, a którzy zapisali się w historii polskiej oświaty jako zasłużeni dla szkolnictwa pedagodzy i społecznicy, i których działalność może jeszcze dziś inspirować wychowawców młodego pokolenia.

BIBLIOGRAFIA

- 150 lat Szkoły w Garbowie, Garbów 2010, s. 29.
- A r a s z k i e w i c z F. W.: *Idealy wychowawcze* Drugiej Rzeczypospolitej, Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe 1978.
- Archiwum Akt Nowych w Warszawie, Zespół: Związek Zawodowy Cukrowni, Cukrownia Garbów – Szkoła, sygn. 712.
- Archiwum Państwowe w Lublinie, Zespół: Inspektorat Szkolny w Puławach, Akta Szkoły Podstawowej w Przybysławicach, sygn. 35/732/0/2/66.
- Archiwum Państwowe w Lublinie, Zespół: Państwowa Szkoła Ogólnokształcąca stopnia licealnego w Garbowie, 1944-1953, Księga Protokołów Rady Pedagogicznej za czas od 1 września 1944 do 15 lutego 1946, sygn. 35/793/0/-/3.
- Archiwum Regionalnego Muzeum Oświatowego w Puławach, Teczka: Skórska Julia, Działalność kulturalno-oświatowa, sygn. MO/A/127.
- Archiwum Regionalnego Muzeum Oświatowego w Puławach, Teczka: Szkoła Podstawowa w Garbowie, Rękopis wspomnień Władysława Wacha z okresu tajnego nauczania, s. 1, sygn. MO/A/120.
- Archiwum Zespołu Szkół w Garbowie, Kronika Szkolna Publicznej Szkoły Powszechnej w Garbowie.
- Archiwum Zespołu Szkół w Przybysławicach, Kronika Szkolna Publicznej Szkoły Powszechnej w Przybysławicach.

---

¹¹⁵ *Pamięci Mariana Gietki (1899-1948)*, s. 9.

- D a w i d J. W.: O duszy nauczycielstwa, Warszawa 1946.
- G i e t k o M., L e n a r t o w s k a I.: Wspomnienie o ś.p. Marianie Gietko w 50. rocznicę śmierci, „Głos Garbowa” 1999, nr 5, s. 9.
- Grzegorza Piramowicza powinności nauczyciela, Lwów 1894.
- I w a n i a k M.: Nauczyciele, których wspominam, „Głos Garbowa” 1998, nr 10, s. 6.
- J a k u b i a k K.: Wychowanie państwowe jako ideologia wychowawcza sanacji, Bydgoszcz: Wydawnictwo Uczelniane WSP 1994.
- J e d n a c z S.: Gietko Marian, w: Biografie nauczycieli zasłużonych dla oświaty i środowiska regionu puławskiego, t. II, red. S. Jednacz, D. Kaliszczuk, Puławy: Towarzystwo Przyjaciół Muzeum Oświatowego 2004, s. 62-69.
- J ę d r e j e k K.: Wspomnienia..., „Głos Garbowa” 2002, nr 10, s. 7.
- K l e b a n o w s k i S.: Co ma dać dzieciom szkoła powszechna?, Warszawa: Instytut Wydawniczy „Biblioteka Polska” 1934.
- K o s i o r e k M.: Pedagogika autorytarna. Geneza, modele, przemiany, Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls” 2007.
- K o w a l i k K.: Opieka nad dzieckiem w Generalnym Gubernatorstwie, Lublin 1986, s. 9.
- K u l a W.: Wspomnienia o Marianie Gietce w 55. rocznicę śmierci, cz. I, „Głos Garbowa” 2004, nr 6, s. 11.
- K u l a W.: Wspomnienia o Marianie Gietce w 55. rocznicę śmierci, cz. II, „Głos Garbowa” 2004, nr 7-8, s. 13.
- K u l a W.: Wspomnienia o ś.p. Marianie Gietko w 50. rocznicę śmierci, przypomniane przez Aleksandra i Stanisławę Fijałkowskich z Przybysławic, „Głos Garbowa” 1999, nr 6, s. 9-10.
- K u l a W.: Wspomnienie o Marianie Gietko, „Głos Garbowa” 2009, nr 6, s. 6-7.
- L a l a k T.: Tajne nauczanie w Garbowie, cz. I, „Głos Garbowa” 1999, nr 11, s. 7.
- L a l a k T.: Tajne nauczanie w Garbowie, cz. II, „Głos Garbowa” 1999, nr 12, s. 7.
- L a l a k T.: Tajne nauczanie w Garbowie, cz. III, „Głos Garbowa” 2000, nr 1, s. 8.
- L a l a k T.: Tajne nauczanie w Garbowie, cz. IV, „Głos Garbowa” 2000, nr 2, s. 11.
- L a l a k T.: Tajne nauczanie w Garbowie, cz. V, „Głos Garbowa” 2000, nr 3, s. 7.
- M y s ł a k o w s k i Z.: Co to jest talent pedagogiczny?, „Ruch Pedagogiczny” 1925, nr 1-2, s. 13-21.
- Pamięci Mariana Gietki (1899-1948), „Głos Garbowa” 2013, nr 6, s. 9.
- P o m o r s k i K.: Garść myśli o nowym szkolnictwie, „Kultura Polska” 1939, nr 1, s. 19-25.
- S a ł ę g a B.: Schola Publica Garboviensis, cz. VI, „Głos Garbowa” 1993, nr 3, s. 7-8.
- S o b c z a k J.: „Nowe Wychowanie” w polskiej pedagogice okresu Drugiej Rzeczypospolitej (1918-1939), Bydgoszcz: Wydawnictwo Uczelniane WSP 1998.
- Statut Publicznych Szkół Powszechnych Siedmioletnich. Załącznik do Rozporządzenia Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z dnia 21 listopada 1933 roku.
- S t ę p n i a k H.: Szkoła w Przybysławicach. Lata okupacji, cz. II, „Głos Garbowa” 1994, nr 11, s. 3-4.
- S t ę p n i a k H.: Szkoła w Przybysławicach. W Polsce Ludowej, cz. III, „Głos Garbowa” 1994, nr 12, s. 3-5.
- S t ę p n i a k H.: Tajne nauczanie, „Głos Garbowa” 1998, nr 10, s. 6.
- W a l a s e k S.: „Powinności nauczyciela” wiejskiego w XIX i na początku XX wieku, w: W kręgu dawnych i współczesnych teorii wychowania. Uczeń – szkoła – nauczyciel, red. K. Dormus, R. Ślęczka, Kraków: Wydział Pedagogiczny Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej 2012, s. 258-272.
- W i e c z o r e k J.: Dzieci w latach drugiej wojny światowej, w: Dzieci i młodzież w latach II wojny światowej, red. Cz. Pilichowski, Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe 1982, s. 11-12.

W o l s k a K.: Skórska Julia, w: Biografie nauczycieli zasłużonych dla oświaty i środowiska regionu puławskiego, t. II, Puławy: Towarzystwo Przyjaciół Muzeum Oświatowego 2004, s. 119-123.

W o l s k a K.: Zasłużona dla oświaty i środowiska, „Głos Garbowa” 2005, nr 4, s. 8-9.

Wspomnienia z tajnego nauczania w Garbowie, „Głos Garbowa” 2009, nr 4-5, s. 8-9.

Zasłużeni dla oświaty i środowiska, „Głos Garbowa” 2005, nr 6, s. 4-7.

MARIAN GIETKO (1898-1949)
– NAUCZYCIEL, WYCHOWAWCA, SPOŁECZNIK
ZARYS PROBLEMATYKI

S t r e s z c z e n i e

Artykuł ma na celu przybliżenie sylwetki Mariana Gietki – jednego z wielu przedwojennych absolwentów Wydziału Pedagogicznego Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. Nie miał on ani wysokiego tytułu naukowego, ani też nie był autorem publikacji pedagogicznych. Położył jednakże wielkie zasługi dla Polski. Przyczynił się bowiem do wychowania osób, które w okresie międzywojennym podjęły trud pracy na rzecz Ojczyzny, w latach drugiej wojny światowej walczyły o wolność kraju, a w rzeczywistości powojennej przekazywały młodszymi pokoleniom wszystkie wpojone im w procesie wychowawczym wartości uniwersalne, patriotyczne i duchowe. We wspomnieniach swoich wychowanków i na kartach prowadzonej przez siebie kroniki szkolnej jawi się jako idealny nauczyciel, wspaniały wychowawca i oddany sprawom społecznym obywatel.

Słowa kluczowe: nauczyciel, wychowawca, działalność społeczna, talent pedagogiczny.

MARIAN GIETKO (1898-1949)
– TEACHER, EDUCATOR, SOCIAL ACTIVIST
AN OUTLINE OF THE ISSUE

S u m m a r y

The article is to aim presentation of the silhouette of Marian Gietko – one of the many pre-war graduates of the Faculty of Education at the Lublin Catholic University. He did not have neither high academic title, nor was the author of educational publications. He put however a great merits for Polish. He contributed to education for people who in the interwar period have taken effort to work towards the Homeland, during the Second World War they fighting for the freedom of the country, and in the reality of the post-war they communicate to younger generations all of inculcated them in the educational process of universal, patriotic and spiritual values. In memories of his students and in the pages of carrying on his school chronicles, he stands as an ideal teacher, great educator and citizen devoted to social issues.

Key words: teacher, educator, social activities, educational talent.